

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292. Ефективна економіка. 2025. № 4.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2025.4.36>

УДК 332.1(045)

С. О. Пермінова,

к. пед. н., доцент, доцент кафедри менеджменту підприємств,

Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-6443-8560>

СТВОРЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ЦЕНТРІВ ЯК КЛЮЧОВИЙ ФАКТОР ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ТА ВІДНОВЛЕННЯ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

S. Perminova,

PhD in Pedagogical Sciences,

Associate Professor of the Department of Management,

Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute

CREATION OF INNOVATION CENTRES AS A KEY FACTOR IN ECONOMIC DEVELOPMENT AND RECOVERY OF UKRAINIAN REGIONS

Статтю присвячено дослідженню діяльності інноваційних центрів, які можуть стати стимулюючим чинником інноваційної активності та розвитку регіонів України. Вивчено їх роль у формуванні конкурентних переваг бізнес-середовища та у стабільних темпах розвитку науково-технологічного потенціалу регіонів, що забезпечується тісною співпрацею

закладів освіти, науково-дослідних установ із бізнес-структурами та виробничими підприємствами. Узагальнено досвід провідних країн щодо формування регіональних комплексів, які сприяють розвитку інноваційних процесів за рахунок потужної інтегрованої інноваційної структури та впровадженню новацій у серійне виробництво. Зроблено акцент на державній участі у створенні сприятливих умов для розвитку і просування мережі подібних центрів. Проаналізовано діяльність регіональних центрів підтримки винахідництва та інновацій (TISC), метою яких є налагодження тісних взаємозв'язків з учасниками інноваційної інфраструктури. Окреслено стратегічні напрями розширення цієї мережі та майбутні плани щодо розвитку регіональних проєктів і перетворення їх на інформаційні акселератори, які надаватимуть патентно-інформаційні послуги розробникам в створенні та комерціалізації інноваційних продуктів.

The article is devoted to the study of the activities of innovation centres, which can become a key factor in stimulating innovation activity and revival of Ukrainian regions. The article studies the role of such centres in formation of competitive advantages of the regional business environment and in stable pace of development of their scientific and technological potential, which is ensured by close cooperation of educational institutions, research institutions with business structures and production enterprises, since in such a model there are close interconnections within the innovation infrastructure, developed networks of information exchange and effective channels of distribution of innovative products. The author examines the organisational forms of such cooperation that are effective and are associated with technological advances in recent decades. The experience of leading countries in the formation of regional complexes that ensure innovation processes through a strong integrated innovation structure and promote the introduction of innovations into mass production is summarised. The author emphasises the need for state support for entrepreneurial activity, stimulation of educational and research institutions, development of industrial and social infrastructure, i.e. creation of favourable conditions for the development and promotion of a network of such centres in the regions. The necessity of support and

development of innovative potential for sustainable reproduction of any type of technology as a prerequisite for the formation of competitive production is substantiated. The article analyses the activities of regional centres for support of invention and innovation (TISC), which aim to establish close relations with universities, research institutes, business structures and other participants of the innovation infrastructure. The strategic directions of expansion of this network and future plans for the development of regional projects and their transformation into information accelerators that will provide patent information services to developers in the creation and commercialisation of innovative products are outlined.

Ключові слова: *інноваційні центри, економічний розвиток, відродження регіонів.*

Keywords: *innovation centres, economic development, regional revival.*

Постановка проблеми в загальному вигляді. В останні десятиліття активізація інноваційної діяльності набирає обертів, відіграючи ключову роль в розвитку провідних країн світу, оскільки вклад інновацій та технологій в економіку збільшується з кожним роком. Це обумовлено, в першу чергу, природою ринкових відносин і необхідністю глибинних та якісних трансформацій для економічної стійкості. Пріоритетною стає проблема аналізу, оцінки та раціонального використання інноваційного потенціалу не тільки країни, а й її окремих регіонів, що передбачає перехід до інноваційного соціально орієнтованого їх розвитку, тобто перетворення інноваційних чинників на основне джерело економічного зростання та формування високої інвестиційної активності окремих територій. Такий сценарій потребує створення відповідних умов для підвищення конкурентоспроможності регіонів не тільки в традиційних, а й в наукоємних секторах економіки, започаткування та здійснення великих проєктів, формування нових інституціональних механізмів управління, збалансованих із ресурсними можливостями економіки та її інноваційною ефективністю, які спрямовані на розвиток та ефективне використання інноваційного потенціалу

за рахунок синергетичних ефектів від співпраці освітніх, наукових та бізнес-суб'єктів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблема інноваційного розвитку регіонів широко висвітлюється у вітчизняній науковій практиці у зв'язку із необхідністю забезпечення функціонування економіки країни під час війни та розробки програм післявоєнного відновлення, зокрема: Белявцева В.В. [1] аналізує методологію та інструментарій управління інноваційним розвитком регіону; Буднікевич І. та Романюк Н. [2] розглядають інноваційний потенціал трансформації економіки регіону на засадах партнерства і взаємодії; Давимука С. [3] обґрунтовує інноваційний імператив стратегії відбудови України; Олексенко Л., Полякова Ю. [4,5] висвітлюють підходи до формування інноваційної інфраструктури як чинника активізації інноваційної діяльності, та узагальнюють домінантні характеристики інноваційних систем у провідних країнах світу; Скринськовський Р., Подольчак Н., Левицька Я., Коновалюк І. [6] досліджують тенденції розвитку інноваційної інфраструктури регіонів України для впровадження смарт-спеціалізації «креативні індустрії».

Невирішені питання. Серйозні виклики, з якими Україні довелося стикнулася в період повномасштабного вторгнення потребують осмислення, пошуку відповідей та прийняття рішень щодо створення умов стимулювання інноваційної діяльності в країні та соціально-економічного відновлення постраждалих регіонів в майбутньому, що актуалізує порушену проблематику.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є дослідження діяльності інноваційних центрів, які можуть стати імпульсом для економічного розвитку регіонів. Відповідно до мети завданнями даного дослідження визначено: аналіз науково-технологічного потенціалу та чинників, які впливають на розвиток регіонального бізнес-середовища; розгляд організаційних форми співробітництва освіти, науково-дослідних установ, бізнес-структур та виробничих підприємств для ефективної взаємодії в напрямі технологічних досягнень; обґрунтування необхідності

підтримки та розвитку інноваційного ресурсу регіону для формування наукоємних підприємств і виробництва конкурентоспроможної продукції.

Виклад основних результатів дослідження. В умовах повномасштабного вторгнення та серйозних викликів, які спровоковані війною, економіка України потребує розробки нових інноваційних підходів до розвитку та стійкості за рахунок ефективного функціонування регіональної інноваційної системи. Однак суттєві відмінності та специфіка економічного простору країни, для якої характерна якісна різниця соціально-економічного рівня регіонів потребує і особливої національної моделі інноваційного розвитку з урахуванням світового досвіду, узагальнення якого відкриває нові можливості для вирішення суспільних проблем. Досягнення поставленої мети можливо шляхом формування кожним економічним суб'єктом стратегії, яка б враховувала індивідуальні соціально-економічні особливості, загальний стан і можливості регіонального інноваційного потенціалу в межах єдиної загальнодержавної стратегії.

Ефективне функціонування регіональної інноваційної системи можливе за раціонального використання науково-дослідного потенціалу та відкриття високотехнологічних виробництв, що потребує розробки регіональної стратегії розвитку інноваційного потенціалу на державному рівні і відповідних заходів в кожному окремо взятому регіоні, а саме:

- створення сприятливих умов для розвитку малого і середнього бізнесу за рахунок зниження адміністративних бар'єрів у відкритті підприємств, спрощення доступу до земельних ресурсів, інвестиційних майданчиків та енергетичної інфраструктури;
- впровадження перспективних технологій на підприємствах;
- формування системи центрів технологічного аудиту, що здійснюють оцінку та моніторинг наукового доробку й інноваційних розробок, а також сертифікацію відповідно до міжнародних стандартів;
- сприяння утворенню високотехнологічних кластерів підприємств та організацій;

- розробку регіональних і міжрегіональних програм, які допомагають просувати на внутрішні та міжнародні ринки наукомістку продукцію вітчизняного виробника;

- розвиток інтеграційних процесів та створення мережеві організацій, асоціацій і спілок малого інноваційного підприємництва, що допомагає налагоджувати контакти та формує науково-технічний базис для розвитку інноваційного підприємництва;

- активну підтримку підприємств, які забезпечують комерціалізацію знань і технологій, знижуючи підприємницькі ризики.

Тісне співробітництво науки, освіти й виробництва можуть забезпечити інноваційні центри, які наділені значним потенціалом для стимулювання інноваційної активності та відродження регіонів, за рахунок інноваційних структур типу: регіональних науково-технологічних центрів, центрів передових технологій, технологічних, наукових, промислових, інноваційних, індустріальних парків, технополісів, бізнес-парків та ін. Це достатньо активні комплекси, які широко представлені в міжнародній практиці, об'єднуючи освітні, й наукові установи та виробничі фірми, і формуючи потужну інтегровану інноваційну структуру (табл.1).

Досвід провідних країнах світу відносно тісної взаємодії освіти, науки і промисловості на основі регіональних науково-технологічних центрів демонструє позитивні практичні результати інноваційної діяльності. Ці зв'язки передбачають тривале співробітництво, тому інвестори та представники бізнесу приймають активну участь в управлінні подібних структур, виступаючи в ролі акціонерів чи топ-менеджерів. Значні вигоди також отримує місцева влада, населення регіону та держава в цілому, оскільки: полегшується реалізація державної регіональної інноваційної та економічної політики; з'являються можливості використання місцевих інтелектуальних і технологічних ресурсів; розширюється інфраструктура регіону; скорочується безробіття за рахунок появи робочих місць; активізується експортна діяльність та збільшуються надходження до місцевого бюджету; розвиваються міжнародні зв'язки й технологічні обміни; підвищується матеріальний рівень населення.

Таблиця 1. Інноваційні центри у світовій практиці

Форми інноваційного центру	Характерні особливості	Цілі створення
Регіональні науково-технологічні центри	- формування системи моніторингу інноваційного потенціалу регіону; - створення регіональної системи підтримки і розвитку інновацій; - координація діяльності організацій, що займаються інноваційними розробками; - сприяння розвитку інтелектуального та кваліфікаційного потенціалу населення регіону	Забезпечення економічного розвитку регіону
Засновницькі центри	- координують діяльність комерційних фірм; - підтримують їх на етапі становлення та сприяють розвитку; - забезпечують ефективне використання потенціалу регіону	Формування і реалізація регіональної інноваційної політики
Центри інновацій	- здійснюють спільні дослідження з фірмами; - навчають слухачів основам винахідництва та управління інноваціями; - організовують нові інноваційні комерційні фірми; - проводять успішні прикладні дослідження	Можливість доведення проекту до стадії впровадження, визначення його високої комерційної вартості та фінансування за програмою, яка передбачає створення нової компанії
Центри промислових технологій	- проводять експертизи та маркетингові дослідження ринку; - надають консультації промисловим фірмам та індивідуальним винахідникам стосовно питань, пов'язаних з розробленням і впровадженням нововведень	Сприяння впровадженню новаций у серійне виробництво
Університетсько-промислові центри	- проводять фундаментальні дослідження у сферах, якими цікавляться фірми-учасниці	Об'єднання ресурсів промислових фірм і наукового потенціалу університетів
Інженерні центри	- досліджують закономірності, що лежать в основі інженерного проектування принципово нових, не існуючих в природі штучних систем; - здійснюють підготовку нового покоління інженерів	Стимулювання розроблення нових технологій

Джерело: сформовано на основі [7]

Створення таких центрів стимулює розвиток підприємництва в регіонах, оскільки надає доступ до науково-виробничої бази і нових технологій в процесі співпраці з університетами, науковими установами, та сприяє збільшенню обсягів випуску наукоємної конкурентоспроможної продукції, яка має попит як на вітчизняному, так і на зарубіжному ринках.

Враховуючи позитивний міжнародний досвід для функціонування та стимулювання інноваційної сфери в Україні пріоритетним завдання держави має стати створення умов для розвитку і просування мережі центрів підтримки технологій та інновацій, які забезпечують увесь інноваційний цикл, надаючи широкий спектр послуг щодо патентного пошуку, доступу до аналітичних і наукових даних, комерціалізації інноваційного продукту, тобто супроводжують розробника впродовж усього періоду виходу на ринок [8].

Україна вже має певні наробки і здобутки в цьому напрямі, оскільки з 2018 року Всесвітня організація інтелектуальної власності разом з Міністерством економіки та ІР-офісом реалізує міжнародний проєкт підтримки винахідництва та інновацій (TISC). За цей період в країні відкрито і діє 45 регіональних центрів, діяльність яких спрямована на взаємодію з університетами, науково-дослідними інститутами, бізнес-акселераторами та іншими учасниками інноваційної інфраструктури. З урахуванням воєнного часу, поточними завданнями TISC сьогодні є: відновлення і розширення мережі; розвиток регіональних проєктів для залучення інвестицій та отримання грантової підтримки; допомога користувачам на базі ВНЗ, наукових установ, конструкторських бюро, ІТ-компаній, виробничих підприємств, в тому числі оборонного спрямування [9].

В майбутніх планах розвитку мережі TISC передбачається перетворення їх на інформаційні акселератори, що надаватимуть якісні патентно-інформаційні послуги для інноваторів і розробників не тільки в створенні інноваційних продуктів, а й в їхній комерціалізації [10].

В останні роки, і особливо в такий важкий для країни час, відкриваються унікальні можливості стати повноцінним учасником

міжнародної інноваційної екосистеми за рахунок раціонального використання високого творчого потенціалу вітчизняних науковців в оборонній промисловості, в сфері робототехніки, штучного інтелекту, нанотехнологій, квантових обчислень, біотехнології, зеленої енергетики та ін. Ці напрями мають стати пріоритетними як під час війни, так і в період післявоєнного відновлення для подолання економічного відставання й інноваційного розвитку країни.

Висновки із проведеного дослідження. Процес розвитку сучасної національної економіки стикається з проблемами, які пов'язані із значними руйнуваннями, викликами у різних сферах, а також із природними регіональними особливостями функціонування виробничих систем, які складно прогнозуються в умовах глобалізації, інтернаціоналізації економічного простору, і особливо у форс-мажорних умовах. Такі обставини потребують розроблення та впровадження нових підходів до забезпечення розвитку регіонів на базі використання особистого досвіду, набутого за період війни та аналізу міжнародної практики, узагальнення якої допоможе ефективніше вирішувати соціально-економічні проблеми.

Сьогодні пріоритетним завдання держави є надійна безпека країни, яка потребує об'єднання прогресивного наукового, технологічного і промислового потенціалів, оскільки рівноцінність сил передбачає наявність однакових чи на покоління вище технологій і продукції військово-промислового комплексу для отримання переваги над ворогом.

Тому, як ніколи, є потреба у виваженій інноваційній політиці, заснованій на сукупності інструментів прямого та непрямого регулювання суб'єктів інноваційної діяльності, а саме: виробничих підприємств; наукових, проектних організацій; інститутів інфраструктури інноваційної діяльності, інвесторів, фінансово-кредитних установ. Необхідно, щоб інноваційними процесами були охоплені всі галузі та сфери економіки, і які б формували інноваційно-генеруюче та інноваційно-сприйнятливє середовище.

Регіональна ж політика має бути спрямована на створення робочих місць за рахунок розширення наукомістких виробництв, на активну підтримку підприємництва, стимулювання наукових досліджень, формування виробничої та інноваційної інфраструктури, тобто на активізацію та стабільний розвиток науково-технічного потенціалу країни. Діяльність регіональних інноваційних центрів є тим ключовим фактором, який здатен об'єднати вищі навчальні заклади, наукові установи та промислові підприємства для перетворення наукових ідей в унікальну конкурентоспроможну продукцію, оскільки взаємодія цих суб'єктів регіональної економіки формує умови поширення знань, інформації, інтелектуальних ресурсів, технологій, створюючи безперервні потоки імпульсів для інноваційних рішень та виявляючи якісно нові ефекти їх застосування.

Література

1. Белявцева В.В. Методологія та інструментарій управління інноваційним розвитком регіону. (автореф. дис... д-ра економ. наук :08.00.05). Харків. 2019. 41с. URL: https://radaecon.kname.edu.ua/images/Aref/aref_Beliavtseva.pdf (дата звернення: 9.03.2025).
2. Буднікевич І.М., Романюк Н.В. Інноваційний потенціал трансформації економіки регіону на засадах партнерства та взаємодії. *Науковий вісник Чернівецького університету*. Вип. 829. 2020. С.5-17. URL: <https://archer.chnu.edu.ua/xmlui/handle/123456789/1480> (дата звернення: 5.03.2025)
3. Давимука С.А. Інноваційний імператив стратегії відбудови України. *Регіональна економіка*. №3. 2023. С.5-17. URL: https://re.gov.ua/re202303/re202303_005_DavymukaSA.pdf (дата звернення: 2.03.2025)

4. Олексенко Л.В. Інноваційна інфраструктура як чинник активізації інноваційної діяльності у провідних країнах світу. *Управління економікою: теорія та практика*. 2020. С. 223-242. URL: <https://nasplib.isofts.kiev.ua/server/api/core/bitstreams/2447d889-7421-47aa-bc9b-26af9750f998/content> (дата звернення: 15.03.2025)
5. Полякова Ю.В. Засади формування регіональної інноваційної політики країн-членів ЄС. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. № 30. 2018. С.45-48. URL: https://www.econ.vernadskyjournals.in.ua/journals/2018/29_68_1/14.pdf (дата звернення: 12.03.2025)
6. Скриньковський Р., Подольчак Н., Левицька Я., Коновалюк І. Тенденції розвитку інноваційної інфраструктури регіонів України для впровадження смарт-спеціалізації «креативні індустрії». *Traektoriâ Nauki*, 7(11). 2021. С.4046-4056. URL: <https://doi.org/10.22178/pos.7614> (дата звернення: 12.03.2025)
7. Сучасні організаційні форми інноваційної діяльності. URL: https://pidru4niki.com/14880917/ekonomika/suchasni_organizatsiyni_formi_innovatsiynoyi_diyalnosti#google_vignette (дата звернення: 15.03.2025)
8. Як буде працювати український ІР офіс найближчі 5 років: Стратегія розвитку УКРНОІБІ 2024-2028. URL: <https://nipo.gov.ua/strategiia-rozvytku-ip-ofisu-2024-2028/> (дата звернення: 17.03.2025)
9. На базі National IP&Innovations Hub розроблено інтерактивні дашборди розвитку ІР та інновацій в Україні. URL: <https://nipo.gov.ua/interaktyvni-dashbordy-ip-innovatsii/> (дата звернення: 15.03.2025)
10. IP&I: Як комерціалізувати інтелектуальну власність: стратегічна онлайн-сесія для менеджерів з трансферу технологій. URL: https://nipo.gov.ua/ip_i-stratehichna-onlain-sesiia-transfer-tekhnologii/ (дата звернення: 19.03.2025)

References

1. Belyavtseva, V.V. (2019), "Methodology and tools for managing the innovative development of the region", Abstract of Doctor's thesis, Economy, Kharkiv, Ukraine, Available at: https://radaecon.kname.edu.ua/images/Aref/aref_Beliavtseva.pdf (Accessed: 9 March 2025).
2. Budnikevych, I.M. and Romanyuk, N.V. (2020), "Innovative potential of transformation of the region's economy on the basis of partnership and interaction", Scientific Bulletin of Chernivtsi University, vol. 829, pp. 28-36, Available at: <https://archer.chnu.edu.ua/xmlui/handle/123456789/1480> (Accessed: 5 March 2025).
3. Davymuka, S.A. (2023), "Innovative imperative of the strategy for the reconstruction of Ukraine", *Regional economy*, vol. 3, pp. 5-17, Available at: https://re.gov.ua/re202303/re202303_005_DavymukaSA.pdf (Accessed: 2 March 2025).
4. Oleksenko, L.V. (2020), "Innovative infrastructure as a factor of intensification of innovation activity in the leading countries of the world", *Economic management: theory and practice*, pp. 223-242, Available at: <https://nasplib.isoftware.kiev.ua/server/api/core/bitstreams/2447d889-7421-47aa-bc9b-26af9750f998/content> (Accessed: 15 March 2025).
5. Polyakova, Y.V. (2018), "Principles of formation of regional innovation policy of the EU member states", *Scientific Bulletin of Kherson State University*, vol. 30, pp.45-48. Available at: https://www.econ.vernadskyjournals.in.ua/journals/2018/29_68_1/14.pdf (Accessed: 12 March 2025).
6. Skrynkovskyi, R. Podolchak, N. Levytska, Y. and Konovaliuk, I. (2021), "Trends in the development of innovation infrastructure in the regions of Ukraine for the implementation of smart specialisation creative industries", *Traektoriâ Nauki*, vol. 7(11), pp. 4046-4056, Available at: <https://www.ssoar.info/ssoar/bitstream/handle/document/76823/ssoar-pos-2021-11->

skrynkovskyy_et_al-____.pdf?sequence=1&isAllowed=y (Accessed: 12 March 2025).

7. Zakharchenko, V.I. (2012), “Modern organisational forms of innovation activity”, Available at: https://pidru4niki.com/14880917/ekonomika/suchasni_organizatsiyni_formi_innovatsiynoyi_diyalnosti#google_vignette (Accessed: 15 March 2025).

8. State system of intellectual property protection (2024), “How the Ukrainian IP office will work in the next 5 years: Development Strategy of the Ukrainian IP Office 2024-2028”, Available at: <https://nipo.gov.ua/strategiia-rozvytku-ip-ofisu-2024-2028/> (Accessed: 17 March 2025).

9. IP OFFICE (2024), “Interactive dashboards of IP and innovation development in Ukraine were developed on the basis of the National IP&Innovations Hub”, Available at: <https://nipo.gov.ua/interaktyvni-dashbordy-ip-innovatsii/> (Accessed: 15 March 2025).

10. IP OFFICE (2023), “IP&I: How to commercialise intellectual property”: strategic online session for technology transfer managers”, Available at: https://nipo.gov.ua/ip_i-stratehichna-onlain-sesiia-transfer-tekhnologii (Accessed: 19 March 2025).

Стаття надійшла до редакції 25.03.2025 р.